

ΑΓΓΕΛΟΣ Π. ΜΑΤΘΑΙΟΥ

Τρεῖς ανέκδοτες Ἀττικὲς ἐπιγραφές

Ἀνταποκρινόμενος στὴν εὐγενικὴ πρόσκληση τῶν φίλων ἐκδοτῶν νὰ συνεισφέρω στὸν πρῶτο τόμο τοῦ *ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΟΥ*, τοῦ νέου περιοδικοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπιγραφικῆς Ἐταιρείας ποὺ θὰ ἐκδίδεται κατ' ἀρχὰς ἠλεκτρονικῶς, σπεύδω νὰ παρουσιάσω τρία θραύσματα ἀδημοσιεύτων Ἀττικῶν ἐπιγραφῶν.

Καὶ ἀπὸ τὴν θέση αὐτὴ εὐχομαι ἀπὸ καρδιᾶς νὰ προκόψῃ ἡ νέα προσπάθεια «πρὸς διάδοσιν παντὸς Ἑλληνικοῦ γράμματος χάριν τῆς Ἑλληνικῆς εὐκλείας», γιὰ νὰ μνημονεύσω τοὺς ἐξαίσιους λόγους τοῦ Κυριακοῦ Σ. Πιττάκη.

Δὲν μπορῶ παρὰ νὰ γυρίσω πίσω, πᾶνε σχεδὸν τριάντα χρόνια, καὶ νὰ ἀνακαλέσω τὸν καιρὸ ποὺ ξεκινήσαμε, *-μὲ τί κόπους καὶ τί πάθος-*, τὴν ἔκδοση τοῦ *ΗΟΡΟΥ*. Χάρις στὴν ἐπιστημονικὴ συμβολὴ πολλῶν Ἑλλήνων καὶ ξένων, παλαιότερων καὶ νεωτέρων ὁμοτέχνων, ποὺ μᾶς ἐμπιστεύθηκαν τὰ κείμενά τους, ὁ *ΗΟΡΟΣ* ἐπρόκοψε καὶ θεωρεῖται ἕνα ἀπὸ τὰ ἐλάχιστα ἐπιγραφικὰ περιοδικὰ ποὺ κυκλοφοροῦν διεθνῶς. Αὐτὴν τὴν παλαιότερη προσπάθεια τῆς Ἐταιρείας μας δὲν μποροῦμε καὶ δὲν θέλομε νὰ τὴν διακόψωμε· ἡ ἔκδοση τοῦ *ΗΟΡΟΥ* συνεχίζεται μὲ τὸν προετοιμαζόμενο ἐόρτιο τόμο γιὰ τὰ τριάντα χρόνια τῆς κυκλοφορίας του (1983-2013).

1. Θραῦσμα στήλης λευκοῦ μαρμάρου πανταχόθεν ἑλλιπὲς πλὴν τμήματος τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς. Εὐρέθῃ στὴν νότια κλιτὸ τῆς Ἀκροπόλεως. Φυλάσσεται στὴν ἀποθήκη τοῦ παλαιοῦ Μουσείου Ἀκροπόλεως ὑπ' ἀρ. εὐρ. ΜΑ 14890 (πρῶην Ν(ότια) Κ(λιτύς) 106). Εἰκ. 1.

ῚΥψ. (σῶζ.) 0,13 μ., πλ. (σῶζ.) 0,235 μ., πάχ. (σῶζ.) 0,14 μ.

ῚΥψ. γρ. 0,009 μ.

Πρῶτο ἡμισυ τοῦ 4ου αἰ. π.Χ.

Στοιχ. 31

[. . . . . 21 . . . . .]Ι[. . . . . 9 . . . . .]

[. . . . . 20 . . . . .]ΕΚ[. . . . . 9 . . . . .]

[. . . . . 20 . . . . .]ΝΤ[. . . . . 9 . . . . .]

[. . . . . 20 . . . . .] ὄπω[ς ἄν] μῆ [ἀδι]-

5 [κῆται (vel -ῶνται)· ἀναγράψαι δὲ τὸν γρ]αμματέα [τῆς]

[βολῆς τόδε τὸ ψήφισμα ἐν στ]ήλῃ λιθ[ίν]-

[ῆι ἐν ἀκροπόλει, ἐς δὲ τὴν ἀναγραφ]ήν [δῶ]-

[ναὶ τὸν ταμίαν κλπ.]

4-5 ὄπω[ς ἄν] μῆ [ἀδι|κῆται vel -ῶνται]· ἡ πιθανὴ συμπλήρωση ἐντάσσει τὸ ψήφισμα στὰ τιμητικὰ ξένων προσώπων ἢ ομάδων, πρβλ. *IG I³ 110.16, IG II² 186.19, IG II² 5.5-6.*¹

5-6 [ἀναγράψαι δὲ τὸν γρ]αμματέα [τῆς | βολῆς τόδε τὸ ψήφισμα]· πρβλ. *IG II² 22b.6-7: [ἀ]ναγράψ[αι δὲ τὸν γραμματέα τῆς β]ολῆς τόδε τὸ ψήφισμα· 117.14-15: καὶ ἀναγ[ράψαι τὸν γραμματέα τῆς β]ολῆς τόδε τὸ ψήφισμα.*

6-7 [ἐν στ]ήλῃ λιθ[ίνῃ ἐν ἀκροπόλει]· γιὰ τὴν παράθεση ἀπλῶς τοῦ τοπικοῦ προσδιορισμοῦ χωρὶς τὸ ἀπαρέμφατο στῆσαι πρβλ. *IG II² 82.14-16: τὸ δὲ ψήφισμ[α τόδε ἀναγρά]ψαι ἐν ἀκροπόλει | [ἐν στ]ήλῃ λιθ[ίνῃ].*

2. Θραῦσμα στήλης λευκοῦ μαρμάρου. Σῶζεται τμῆμα τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς καὶ ἀκέραιο τὸ πάχος. Φυλάσσεται στὴν ἀποθήκη τοῦ παλαιοῦ Μουσείου Ἀκροπόλεως ὑπ' ἀρ. εὐρ. MA 14912. Εἰκ. 2.

ῴψ. (σωζ.) 0,31 μ., πλ. (σωζ.) 0,168 μ., πάχ. 0,165 μ.

ῴψ. γρ. στ. 1-2: 0,012 μ., στ. 3-4: 0,01 μ. Διάστιχο στίχων 1-2: 0,022 μ.

Δεύτερο τέταρτο τοῦ 4ου αἰ. π.Χ.

Στοιχ.

[- - - - -] ν τ ο ς
 [- - - - -] ο ν τ ο ς^v
vacat 0,033
 [Ἐπὶ - - - - - ἄρχοντο]ς ἐπὶ τῆ[ς]
 [- - - - - πρυτανε]ίας ἦ[ι .]
 [- - - - -]

Ἡ ἐπιγραφή εἶναι τμῆμα τιμητικοῦ ψηφίσματος. Τὰ σωζόμενα στοὺς στίχους 1-2, τὸ κενὸν μεταξὺ τῶν στίχ. 2 καὶ 3, ἡ ἀραιότερη χάραξη καὶ τὸ μεγαλύτερο μέγεθος τῶν γραμμάτων τῶν στίχων 1-2 ἐν σχέσει πρὸς ἐκεῖνα τῶν στίχων 3-4 ὑποδεικνύουν ὅτι ἀνήκουν στὸν τίτλο τοῦ ψηφίσματος. Ἡ σύμπτωση νὰ καταλήγουν οἱ λέξεις τῶν δύο πρώτων στίχων στὰ ἴδια γράμματα (-ντος) δυσχεραίνει τὴν συμπλήρωση. Πάντως φαίνεται δύσκολο νὰ συμπληρώση κανεὶς στὸν 1ο στίχο τὸ ὄνομα τοῦ ἄρχοντος [Ἐπὶ - - -]ντος καὶ στὸν 2ο τὴν λέξη [ἄρχ]οντος, διότι τὸ μόνο ὄνομα ἐπωνύμου ἄρχοντος τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ 4ου αἰ. μὲ τὴν κατάληξη (-ντος) στὴν γενικὴ εἶναι Ἴπποδάμας, τὸ ὅποιο εἶναι μακρὸ, πολλῶ δὲ μᾶλλον στὴν γενικὴ. Ὅπως εἶναι διατεταγμένα στοιχηδὸν τὰ σωζόμενα στοὺς δύο στίχους, ἡ συμπλήρωση [ἄρχ]οντος στὸν δεύτερο θὰ ἦταν κατὰ πολὺ βραχύτερη τοῦ πρώτου στίχου [Ἐπὶ (ἢ ἐφ') Ἴπποδάμα]ντος. Κατὰ ταῦτα ὁ 1ος στίχος πρέπει πιθανῶς νὰ ἀποκατασταθῇ [Ἐπὶ τοῦ δεῖνος ἄρχο]ντος, πρβλ. *IG II² 31.1: [Ἐ]πὶ Μυστιχίδο ἄρχον[τος], 32.1: Ἐπὶ Δεξ[ιθέο ἄρχοντος],* ἐπίσης τὰ ψηφίσματα *IG II² 100.1, 101.1, 112.1, κλπ.*

1. Ὁ D. M. Lewis προσφυῶς ἐπρότεινε τὴν ἀναδιάταξη τοῦ κειμένου τοῦ ἐλλιποῦς ψηφίσματος, βλ. *ABSA 49 (1954) 34-35 (SEG 14, 36).*

Προβληματικώτερη εἶναι ἡ συμπλήρωση τοῦ 2ου στίχου. Ἐὰν ὁ τιμώμενος ἦταν ἕνας, τὸ ὄνομά του θὰ ἦταν ἐπιγεγραμμένο κατὰ γενικὴν, πρβλ. *IG* II² 3.1, 13.3, 51.1, 63.1-2, 67.1, 76.1, 135.1, 163.1, 166.1· στίς πλεῖστες τῶν περιπτώσεων αὐτῶν τὸ κατὰ γενικὴν ὄνομα τοῦ τιμωμένου συνοδεύεται ἀπὸ τὸ ἐθνικὸ του (ἐξαιροῦνται πιθανώτατα τὰ ψηφίσματα *IG* II² 66.1, 166.1). Στὸ δημοσιευόμενον ὅμως ψηφίσμα τὸ ὄνομα τοῦ τιμωμένου φαίνεται νὰ συνοδεύεται μᾶλλον ἀπὸ τὸ πατρωνυμικὸ του, λ.χ. [Λέ]ροντος, [Μέδ]ροντος, [Καλλιμέδ]ροντος, [Παρμέν]ροντος, κλπ. καὶ ὄχι ἀπὸ τὸ ἐθνικὸ. Δὲν ἀποκλείεται ὅμως νὰ προηγῆτο τὸ ἐθνικὸ τοῦ τιμωμένου, πρβλ. *IG* II² 128.2-4: [Ν]εοπολιτ[ῶν] | [Δη]μοσθένους τοῦ Θεοξ[ένου] | [Δι]ο[σκ]ουρίδου τοῦ Ἄμειψ[ίου]. Στὴν περίπτωση αὐτὴ ἡ κατάληξη [- - -]ροντος θὰ ἀνῆκε στὸ ὄνομα τοῦ τιμωμένου καὶ ἴσως μεταξὺ τοῦ ἐθνικοῦ καὶ τοῦ ὀνόματος θὰ παρεμβαλλόταν ἡ λ. προξένο(υ), πρβλ. *IG* II² 63.1-2: Κλεωναῖο προξέ[ν]ο | Ἐχεμ vac. βρότο.

Ἐὰν οἱ τιμώμενοι ἦσαν περισσότεροι, τὰ ὀνόματά των θὰ βρίσκονταν στὴν γενικὴ καὶ δὲν θὰ συνοδεύονταν ἀπὸ τὸ πατρωνυμικὸ τους, πρβλ. *IG* II² 6.1-2: [Ἀμύντ]ορος, Εὐρυπύλο, | [Ἀργεῖ]ο, Λόκρο, Ἀλκίμο.

Δὲν μπορεῖ νὰ ἀποκλεισθῇ ἡ πιθανότης τὸ ὄνομα τοῦ τιμωμένου νὰ βρισκόταν σὲ δοτικὴ πτῶση συνοδευόμενον ἀπὸ τὸ πατρωνυμικὸ· θὰ μποροῦσε τότε νὰ προηγῆται ἡ λ. προξενία, πρβλ.² *IG* II² 130.1: [προξενία Λα]χάρει Χάρητος Ἀπο[λλωνιάτη]· 136.2-4: π[ροξενία] | Ἀπολλωνίδη[ι] .8. Ἀλικαρ[ρ]νασσῆ· 162.2-3: [προξε]νία Διοκλεῖ καὶ | [- - -]ίπ[π]ωι Καταναί[ο]ις. Τὸ ἐθνικὸ θὰ παραλείποταν, πρβλ. *IG* II² 231.1: [πρ]οξενία Φωκίνωι καὶ Νικάνδρωι καὶ Δεξι[ππ]ωι? ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ παραδείγματα ποὺ παρέθεσα, ὅπου συνοδεύει τὸ ὄνομα τῶν τιμωμένων.

Ὁ τύπος τῆς κεφαλίδος³ (στίχ. 3-4) ὑποδεικνύει τὴν χρονολόγησιν τοῦ ψηφίσματος στὸ 2ο τέταρτο τοῦ 4ου αἰ. π.Χ.⁴

3. Στήλης λευκοῦ μαρμάρου θραῦσμα πανταχόθεν ἐλλιπές. Φυλάσσεται στὴν ἀποθήκη τοῦ παλαιοῦ Μουσείου Ἀκροπόλεως ὑπ' ἀρ. εὐρ. MA 14881 (πρώην NK 97). Εἰκ. 3.

ῚΨ. (σωζ.) 0,083 μ., πλ. (σωζ.) 0,068 μ., πάχ. 0,082 μ.

ῚΨ. γρ. 0,01 μ.

Τελευταῖο τέταρτο τοῦ 5ου αἰ. ἢ ἀρχές τοῦ 4ου αἰ. π.Χ.

Στοιχ.

- - - - -
 [- - - - -]ΛΗΛ[- - - - -]
 [- - - - -]ΟΙΠΟΝ[- - - - -]
 [- - - - -]ΟΝΤΟ[- - - - -]
 - - - - -

2. Στὰ παραδείγματα πιθανῶς ἐντάσσεται καὶ τὸ ψηφίσμα *IG* II² 130.1: [προξενία Ποιμ]ενίδαι κα[ί] | [- - Μεγα]λοπολίταις. Λέγω πιθανῶς, διότι ἡ λ. εἶναι συμπληρούμενη.

3. Βλ. A. S. Henry, *The Prescripts of the Athenian Decrees*, Leiden 1977, 9.

4. Τὴν ὑπόδειξιν ὀφείλω στὸν καθ. κ. John Morgan καὶ τὸν εὐχαριστῶ καὶ ἀπὸ τὴν θέσιν αὐτῆ.

Δὲν μετέγραψα τὰ σωζόμενα, διότι ἡ μεταγραφή δὲν εἶναι ἀσφαλής. Τὸ ἀπόθραυσμα μπορεῖ νὰ ἀνήκη σὲ ψήφισμα, ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι βέβαιον.⁵

1 [- -]ΛΗΛ[- -]· πιθανὴ εἶναι ἡ συμπλήρωση [ἀλ]λήλ[- -], πρβλ. *IG I³ 127 (II² 1).17-18:* καὶ περὶ τῶν ἐνκλημάτων ἄ ἄγ γίγνηται | πρὸς ἀλλήλος διδόναι καὶ δέχεσθαι τὰς δίκας κατὰ τὰς συμβολὰς τὰς ὄσας· *IG II² 213.9-13:* τὴν με[ν φιλία]|ν καὶ τὴν συμμαχίαν [ύ]πάρχειν [τῶι δῆμ]|ωι τῶι Μυτιληναίων [π]ρὸς [τ]ὸν δ[ῆμον τὸ]|ν Ἀθηναίων, ἦ[ν] δ[ι]έθεντο πρὸς ἀ[λλήλας] | αἱ πόλεις. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐξῆς: [ἐξε]ληλ[υθό - -], πρβλ. *IG I³ 107.7-8:* περὶ τῶν εὐεργ[ετῶν τῶ δῆμο τ]ῶν πρότερον] ἐξεληλυθότων ἐκ τῶν πό[λεων]· *IG II² 37.16-18 c. add. p. 656:* τὴν δὲ ἀτ[ῆλειαν ἔ]ναι καθάπερ τοῖς] ἐξεληλυθόσ[ι | Θηβαίων καὶ Βοιωτῶν? ἐς Ἀθή]νας· ἡ [κατε]ληλ[υθό - -], πρβλ. *Ξεν. Ἑλλ. 8,3.13:* Ἀγησίλαος δὴ οὕτως ἔγνω, πεντήκοντα μὲν ἄνδρας τῶν κατεληλυθότων, πεντήκοντα δὲ τῶν οἰκοθεν πρῶτον μὲν ἀνακρίναι ὄντινά τε ζῆν ἐν τῇ πόλει καὶ ὄντινα ἀποθανεῖν δίκαιον εἶη· ἢ, ὅπως μοῦ πρότεινε ἡ Γεωργία Μαλούχου, [παρε]ληλ[υθό - -], πρβλ. *IG II² 179.5:* [το]ῦ παρεληλυθότος χρόνου[υ].

2 [- -]ΟΙΠΟΝ[- -]· πιθανὴ εἶναι ἡ μεταγραφή [λ]οιπόν, πρβλ. *IG I³ 78.55-56:* καὶ τὸ λοιπὸν μὲ ἐν[η]δρῦεσθαι βομὸς ἐν τῷ Πελα[ργικῷ] ἄνευ τῆς βολῆς καὶ τῶ δέμο· *IG II² 141.5-7:* ὅτι καὶ | ἐς τὸν λοιπὸν χρόνον ὦν ἀνὴρ ἀγαθὸς περὶ τὸν δῆμον τὸν Ἀθηναίων. Εὐσταθεῖ καὶ ἡ μεταγραφή: [- -] οἱ ποιν[πεῖς] ἢ [- -]οἱ ποιν[πεύοντες]· γιὰ τὶς συμπληρώσεις πρβλ. *IG II² 334.10-15:* νείμαντ[ας τοῖς πρυτάν]εσιν πέντε μερίδας καὶ τοῖς ἐννέα ἄρ[χουσιν τρεῖς] καὶ ταμίαις τῆς θεοῦ μίαν καὶ τοῖς ἱερ[οποιοῖς μίαν] καὶ τοῖς στ[ρα]τηγοῖς καὶ τοῖς ταξιάρχ[οις τρεῖς καὶ τ]οῖς πομπ[εῦσι]ν τοῖς Ἀθηναίοις καὶ τα[ῖς] κανηφόροις] κατὰ <τὰ> εἰω[θότα]· *IG I³ 41.73-75:* ἡοἱ πομπεύοντε[ς] .18. πομπ[ε]ύεται τελέτο τὸ ἡέ[μισυ]. ἐὰν δὲ ἡο πορθμεύον μὲ | ἐ]θέλει ἄγεν τὸν πομπ[ε]ύοντα]. Γιὰ τὴν μορφή ποιν- ἀντὶ πομπ- πρβλ. *IG I³ 82.24-25:* τῆς δὲ πομπῆς ἡόπος [ἀν ἡος κάλλιστα] | πενφθεῖ, *IG II² 1283.6-7:* καὶ τὴν πομπὴν π[έν]πειν ἀπὸ τῆς ἐστίας τῆς ἐκκ τοῦ πρυτανείου.

3 [- -]ΟΝΤΟ[- -]· εἶναι ἀβέβαιοι ἐὰν τὰ σωζόμενα ἀνήκουν σὲ μία λέξη, παρατακτὸ ἢ δευτέρου ἀόριστο ρήματος μέσης φωνῆς, ἢ γενικὴ ἐνικοῦ μετοχῆς ἢ τριτοκλίτου ὀνόματος, ἢ σὲ δύο λέξεις, λόγου χάριν [- - δῆμ]ον τὸ[ν - -].

---

5. Μὲ τὴν μεταγραφή τοῦ 2ου στίχου ὡς: [- -] οἱ ποιν[τομέδων], πρβλ. *IG I³ 828.3:* [τέν]δε κόρεν ἀ[ν]έθεκεν ἀπαρχὴν | [Ναύ(?)]λοχος ἄγρας : ἐν οἱ ποντομέδ[ον χρ]υσοτρία[ι]ν' ἔπορεν, τὸ κείμενο μπορεῖ νὰ μετατραπῇ σὲ ἕμμετρο. Τὸ μέγεθος τῶν γραμμάτων τῆς ἐπιγραφῆς δυσχεραίνει τὴν πιθανότητα αὐτή.

Τρεῖς ἀνέκδοτες Ἀττικὲς ἐπιγραφές

Εἰκ. 1. Ἡ ἐπιγραφή ΜΑ 14890

Εἰκ. 2. Ἡ ἐπιγραφή ΜΑ 14912

Εἰκ. 3. Ἡ ἐπιγραφή ΜΑ 14881